

Sakati bog

Deo prvi

PRIPOVEST IZ MALAŠKE KNJIGE PALIH

STIVEN
ERIKSON

Prevela
Jelena Katić Živanović

■ Laguna ■

Naslov originala

Steven Erikson

THE CRIPPLED GOD

A Tale of the *Malazan Book of the Fallen*

Copyright © Steven Erikson 2011

First published as THE CRIPPLED GOD in 2011 by Bantam Press, an imprint of Transworld Publishers. Transworld Publishers is a part of the Penguin Random House group of companies.

Translation copyright © 2025 za srpsko izdanje, LAGUNA

Cover Artwork © by Steve Stone represented by Artist Partners Limited

Mape: Nil Grouver

Pre mnogo godina jedan čovek se odlučio da rizikuje
i pruži šansu nepoznatom piscu i njegovom prvom
romanu fantastike – romanu koji je već u više navrata
obilazio razne izdavače, bez imalo uspeha. Bez njega,
bez njegove vere i, u godinama koje su usledile,
bez njegove nepokolebljive posvećenosti ovom
nepreglednom poduhvatu, *Malaška knjiga Palih* ne
bi postojala. Imao sam tu izuzetnu povlasticu da od
početka do kraja radim s jednim jedinim urednikom,
i zato skrušeno posvećujem *Sakatog boga* Sajmonu
Tejloru, svom uredniku i prijatelju.

Sadržaj

Zahvalnice	ix
Mapa	xi
Dramatis Personae	xiii
Prva knjiga: „Bio je vojnik“	1
Druga knjiga: Svi lopovi mojih dana	149
Treća knjiga: Juriš na koplja	261
Četvrta knjiga: Sve pesnice ovoga sveta	367
Peta knjiga: Sudbina na dlanu	491

Zahvalnice

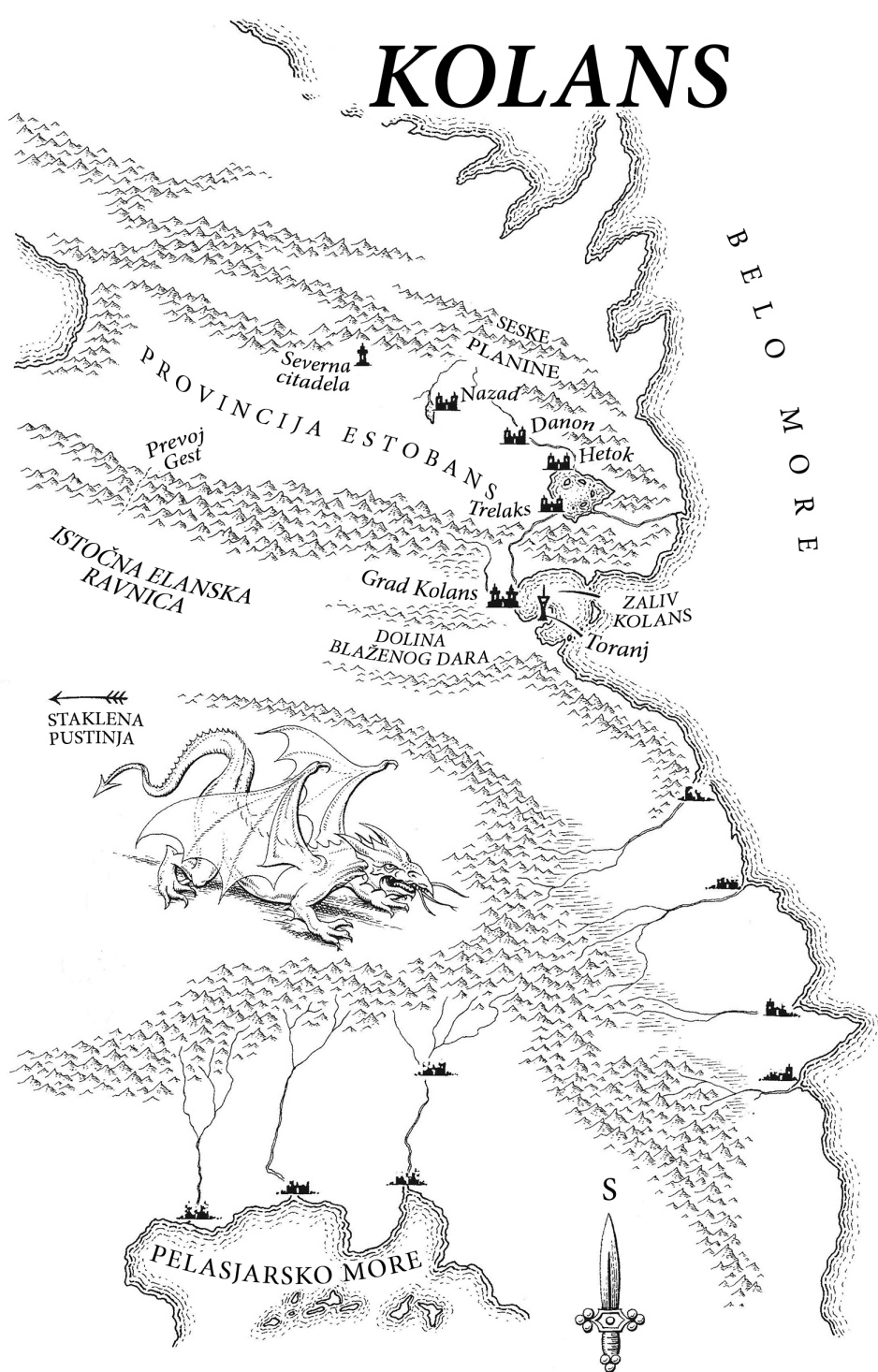
Moju najdublju zahvalnost zaslužuju sledeće osobe: moji kontrolni čitaoci, zato što su blagovremeno komentarisali ovaj rukopis, koji sam im nametnuo u kratkom roku i verovatno u nezgodno vreme: A. P. Kanavan, Vilijam Hanter, Hejzel Hanter, Barija Ahmed i Boven Tomas-Landin, kao i osoblje *The Norway Inna* u Peranarvortalu, *Mango Tanga* i *Costa Coffeea* u Falmutu, jer su svi oni na svoj način učestvovali u pisanju ovog romana.

Takođe, od srca hvala svim mojim čitaocima koji su (po svoj prilici) ostali uz mene do ovog desetog i poslednjeg romana *Malaške knjige Palih*. Uživao sam u ovom našem dugačkom razgovoru. Šta je tri i po miliona reči među prijateljima?

Lako bih isto to mogao da kažem i svojim izdavačima. Hvala vam na strpljenju i podršci. Neukrotiva zver je konačno ulovljena i tačno mogu da čujem vaše uzdahe olakšanja.

Na kraju, sva moja ljubav i zahvalnost pripadaju mojoj ženi Kler Tomas, koja je pretrpela teško iskušenje ne samo ovog romana već i svih koji su mu prethodili. Mislim da te je tvoja majka upozorila kako je udaja za pisca škakljiva zamisao.

KOLANS

DRAMATIS PERSONAE

Pored onih već nabrojanih u *Prašini snova*

MALAŽANI

Krotki Trap
Vodnik Vrljavi
Desetar Rebarce
Fitelj
Vrcko
Seta

ZDRUŽENE SNAGE

Ganoes Paran, vrhovna pesnica i Gospodar Špila
Vrhovni mag Noto Čir
Izvidnik Harločel
Pesnica Rajt Bjud
Kapetanica Slatkotok
Carski slikar Ormulogan
Ratni poglavica Matok
Telohranitelj T'morol
Gambl

KUNDRILI

Udovica Džastara

DRHTAJI

Vodnik Seloz

Desetar Nit

Šarl

T'LAN IMASI: NEOKOVANI

Urugal Utkani

Tenik Smrskani

Berok Miloglas

Kalb Tihi Lovac

Halad Div

TISTE ANDIJI

Nimander Golit

Spinok Durav

Korlat

Skintik

Desra

Datenar Gaul

Nenanda

DŽAĖUTI: ĆETRNAESTORICA

Gatras

Sanad

Varandas

Haut

Suvalas

Ejmanan

Kukulja

FORKRUL ASEJLI: PRAVOSNAŽNI ISLEDITELJI

Počast
Spokoj
Pravičnost
Krotkost
Neumor
Posluh
Uzvis
Smiraja
Opreka
Sloboda
Značaj

RAZVODNJENI: REDOVI NIŽIH ASEJLA

Omašaj
Naprečac
Hestand
Festijan
Kezgan
Trisin
Melest
Hagraf

TISTE LIOSANI

Kadagar Fant
Aparal Fordž
Ipart Erul
Gelar Trov
Eldat Presen

OSTALI

Absi

Spultata

K'rul

Kaminsod

Manag

Silana

Apsal'ara

Tulas Ostrigani

D'rek

Gilimada

Korabas

Prva knjiga

„Bio je vojnik“

Dobro me znaju
u religiji besa.
Obožavaj me kao
lokvu krvi u svojim šakama.
Dobrano otpij od mene.
Gorak je to bes
što ključa i peče.
Vaši su noževi bili mali,
ali bilo ih je mnogo.
Dobio sam ime
u religiji besa.
Obožavaj me posekotinama
slobodne ruke
dugo nakon što umrem.
Pesma je to snova
što se krune u pepeo.
Želje su vam se presipale,
ali sada zvrje prazne.
Udavljen sam
u religiji besa.
Obožavaj me do smrti,
dok se ne pretvorim
u hrpu kostiju.
Najčistija knjiga je ona
koja nikad nije otvorena.
Nema neispunjenih potreba
u hladnom, svetom danu.
Pronađen sam
u religiji besa.
Obožavaj me
nizom psovki.
Ova budala je imala vere
i plakala je u snovima.
Ali hodamo pustinjom
poljuljanom optužbama,
gde nijedan čovek ne gladije
s mržnjom u svojim kostima.

Noć pesnika i.iv
Malaška knjiga Palih
Alas kel Tat

Prvo poglavlje

Da nikad nisi upoznao
svetove u mom umu
tvoj osećaj gubitka
i ne bi bio neka šteta
i zaboravićemo ovo na stazi.
Prihvati što ti je dato
i sakrij mrzovolju na licu.
Ne zaslužujem je,
ma kako usko bilo žalo
tvoje lične obale.
Ako daš sve od sebe
pogledaću te u oči.
U taj svežanj strela u ruci
nemam poverenja,
savijen u osmeh upregnut ka meni.
Ne srećemo se u žalosti
ni u nekom drugom šavu
što premošćava ožiljke.
Nismo plesali na istom
tankom ledu
i saosećanje za tvoje nedaće
pružam slobodno, bez razmišljanja
ili potrebe za ravnotežom tasova.
To je čovečanski, ništa više.
Čak i ako je to nešto
mnogima strano.
Ali biće tajni
zauvek ti nepoznatih
i drugačije ne bih izabrao.
Sve su moje strele pokopane
A peščana plaža je široka

I sve lično se hladi
Prikucano na oltaru.
Čak je i curkanje prestalo,
to dete želja
sa umom punim svetova
i svojim zacrvenelim suzama.
Mrzim dane u kojima se osećam smrtno.
Dani u mojim svetovima,
dani su u kojima živim večno,
a svane li ikada zora
probudiću se u njenom svetlu
kao preporođen.

Noć pesnika iii.iv
Malaška knjiga Palih
Alas kel Tat

Kotiljon isuka oba bodeža. Pogled mu pade na njihova seči-va. Izgledalo je kao da se pocrnela gvozdena površina vr-tloži, da dve kalajne reke polako klize preko jama i jaruga, do oštrica krzavih tamo gde su oklopi i kosti usporili njihov zalet. Još nekoliko trenutaka proučavao je drečavi odraz bolešljivog neba, pa reče: „Nemam nameru da prokleta objašnjavam bilo šta.“ Podiže glavu i pogledi im se ukrstiše. „Razumeš li me?“

Prilika sučelice njemu nije bila sposobna da menja izraz lica. Ostaci trulih tetiva i dronjci kože nepomično su visili s kostiju sle-poočnica, obraza i vilica. Oči, potpuno prazne, ništa nisu odavale.

Bolje i to, zaključio Kotiljon, nego iznurena sumnjičavost. O koliko mu je samo muka od toga. „Kaži mi“, nastavio je, „šta mi-sliš, šta vidiš ovde? Očajanje? Paničan strah? Klонуće volje, neko neizbežno propadanje što se kruni sve do nesposobnosti? Veruješ li u neuspeh, Rubohode?“

Utvara je još neko vreme ostala nema, a onda progovori prepu-klim, promuklim glasom: „Nemoguće je da si toliko... bezočan.“

„Pitao sam te veruješ li u neuspeh. Pošto ja ne verujem.“

„Čak i da uspeš, Kotiljone... Uprkos svim očekivanjima, uprkos čak svakoj želji. Oni će ipak govoriti o tvom neuspehu.“

Vratio je bodeže u korice. „A znaš gde mogu da nabiju to što govore.“

Glava se nakrenu, vlasi kose se zaljuljaše i zalebdeše. „Oholost?“

„Sposobnost“, brecnu se Kotiljon. „Sumnjaj u mene na svoju štetu.“

„Neće ti verovati.“

„Nije me briga, Rubohode. To je što je.“

Kad je krenuo, nije ga iznenadilo što je neupokojeni čuvar pošao za njim. *Radili smo ovo i ranije*. Oblačići prašine i pepela dizali su se sa svakim njihovim korakom. Vetar je naricao kao da je zatočen u kripti. „Skoro je vreme, Rubohode.“

„Znam. Ne možeš pobediti.“

Kotiljon zastade, napola se okrenu. Uputi mu skrhan osmeh. „To ne znači da moram izgubiti, zar ne?“

Prašina se podizala, u kovitlacima, iza nje. S ramena joj se vuklo desetak jezivih lanaca: kosti savijene i prekalupljene u nepravilne karike, drevne kosti u hiljadu nijansi, od bele do tamnosmeđe. Svaki lanac je tvorilo na desetine pojedinaca, njihove izobličene lobanje ućebane kose, staljene kičme, duge kosti, zveckave i čan-grljave. Lebdeli su za njom poput zaostavštine nekog tiranina, ostavljali umršenu mrežu brazdâ na usahloj zemlji što se protezala ligama daleko.

Nije usporila, korak joj je bio jednako postojan kao sporo pu-zanje sunca ka obzorju pred njom, jednako neumoljiv kao tama što ju je zaogrtala. Bila je ravnodušna prema hirovima ironije, prema gorkom ukusu poruge bez trunke poštovanja koja ume da toliko peče na jeziku. U ovome je postojala samo i jedino nužnost, najgladnija od svih bogova. Znala je šta znači biti zarobljen. Uspomene nisu izgubile žestinu, ali njena sećanja se nisu odnosila na zidove kripe i neosvetljene grobnice. Na tamu da, ali i na pritisak. Na užasan, nepodnošljiv pritisak.

Ludilo je bilo demon, a on je živio u svetu bespomoćne potrebe, u svetu hiljadu neispunjenih želja, u svetu bez razrešenja. Ludilo, da, poznavala je ona tog demona. Cenkao se novčićima bola, a ti novčići stizali su iz trezora koji se nikada nije praznio. Jednom je posedovala takvo bogatstvo.

A tama ju je i dalje progonila.

Hodala je – prilika ćelave glave, kože boje izbeljenog papirusa, izduženih udova i neprirodno gracioznih pokreta. Predeo oko nje bio je pust, ravan sa svih strana osim napred, gde se istrošen venac bezbojnih brda kao kolebljiva kandža pružao na obzorju.

Povela je svoje pretke sa sobom i oni su zveckali u haotičnom horu. Nije ostavila za sobom ni jednog jedinog. Svaka grobnica njene loze sada je zjapila prazna, šuplja kao te lobanje iz poharanih sarkofaga. Tišina uvek govori o odsustvu. Tišina je neprijatelj života i ona je neće trpeti. Ne, njeni savršeni preci su govorili mrmljanjem i škripavim struganjem, davali su glas njenoj ličnoj pesmi, držeći demona na odstojanju. Završila je sa cenkanjem.

Nekada davno, znala je, svi svetovi – bleđa ostrva Bezdana – vrvili su stvorenjima. Njihove misli su bile tupe i jednostavne, a iza tih misli nalazio se samo mrak, bezdan neukosti i straha. Kad su se prve iskre probudile u toj sluđenoj pomrčini, brzo su se rasplamsale, razgorele kao rasuti požari. Ali um se nije probudio i spoznao sebe u naprezanju ka slavi. Ni ka lepoti, čak ni ljubavi. Nije se uskomešao od smeha ili trijumfa. Te vatre što su tako nasumično oživljavale, sve one su pripadale jednoj i samo jednoj zamisli.

Prva reč svesnosti bila je *pravda*. Reč koja hrani ogorčenje. Reč koja osnažuje volju da se promeni svet i sve njegove okrutne okolnosti, reč koja donosi pravednost brutalnoj sramoti. Pravda, naglo oživljena u crnom zemljištu ravnodušne prirode. Pravda, da veže porodice, da podigne gradove, da izumeva i brani, da stvara zakone i zabrane, da iskuje neposlušnu narav bogova u religije. Sva propisana verovanja izdigla su se granajući se i izvijajući iz tog jednog korena, gubeći se ka zaslepljujućem nebu.

Ali ona i njena vrsta ostale su obavijene oko podnožja tog ogromnog drveta, zaboravljene, smrskane; a na tom mestu, među

kamenjem, upletene u korenje i tamnu zemlju, svedočile su kva-renju pravde, gubljenju njenog značenja, izdaji njene suštine.

Bogovi i smrtnici, izobličujući istinu, svojim brojnim delima ukaljali su ono što je nekada bilo čisto.

E pa, kraj je blizu. *Kraj je, dragi moji, blizu.* Više neće biti dece da se dižu iz kostiju i ruševina, da grade iznova sve što je izgublje-no. Da li je među njima, na kraju krajeva, bilo ijedne osobe koja nije posisala iskvarenost s majčinim mlekom? O, pobegli su oni od svojih unutrašnjih vatri, ali su ipak gomilali svetlost, toplotu, kao da pravda pripada samo njima.

Bila je zgrožena. Pušila se od prezira. Pravda u njoj bila je usijana, bila je to vatra koja svakim danom sve više raste, dok iz bednog srca Okovanog ističu beskrajni mlazevi krvi. Dvanaest Čistih je ostalo, i oni se hrane. Dvanaest. Možda je bilo i drugih, izgubljenih na dalekim mestima, ali o njima ništa nije znala. Ne. Ovih dvanaest, oni će biti lice poslednje oluje, a ona – neprevazi-đena među njima – ona će stajati u središtu te oluje.

Upravo iz tog razloga je i dobila ime, tako davno sada. Forkrul Asejli su, ako išta, umeli da budu strpljivi. Ali sámo strpljenje bilo je tek još jedna izgubljena vrlina.

Vukući koštane lance za sobom, Smiraja je hodala ravnicom, a svetlost dana je zamirala iza nje.

„Bog nas je izneverio.“

Drhteći, dok mu je nešto hladno i strano kolalo venama izazi-vajući mu mučninu, Aparal Fordž stegnu zube da zatomi odgovor. *Ova osveta je starija od bilo kog razloga koji se trudiš da izmisliš, i ma koliko često izgovarao te reči, Sine Svetlosti, laži i ludilo se razmotavaju kao cvetovi pod suncem. A ja pred sobom ne vidim ništa do drečavih polja crvenila koja se protežu na sve strane.*

Ovo nije bila njihova bitka, ovo nije njihov rat. *Ko je smislio taj zakon da dete mora da podigne mač svog oca? A Oče dragi, zar si zaista smerao da se ovo desi? Zar ona nije napustila svog družbe-nika i prisvojila tebe? Zar nam nisi zapovedio da ostvarimo mir?*

Zar nam nisi rekao da mi deca moramo biti kao jedno, pod onim novorođenim nebom vašeg sjedinjenja?

Koji zločin nas je probudio za ovo?

Ne mogu ni da se setim.

„Osećaš li je, Aparale? Moć?“

„Osećam je, Kadagare.“ Sklonili su se od ostalih, ali ne toliko da sasvim pobegnu od vapaja samrtnih muka, od režanja Pasa ili sažižućeg daha studeni za njihovim leđima koji lebdi nad slomljenim stenama jezivih potoka. Pred njima se dizala paklena prepreka. Zid zarobljenih duša. Večno zapljuskivanje talasa očajanja. Kroz šareni veo zurio je u izobličena lica, proučavao duboki horor u njihovim očima. Nimalo se nisi razlikovao, zar ne? Nezgrapno prigrlivši svoje zaveštanje, teškim sečivom u svojoj ruci mlateći tamo i ovamo.

Zašto bismo mi plaćali za nečiju tuđu mržnju?

„Šta te toliko muči, Aparale?“

„Ne možemo znati zašto je naš bog odsutan, gospodaru. Plašim se da smo uobraženi kad govorimo o njegovom neuspehu.“

Kadagar Fant je ostao nem.

Aparal sklopi oči. Uopšte nije trebalo da progovara. Nikad ne naučim. Hodao je krvavom stazom do vladavine, i jezera blata i dalje se presijavaju crveno. Vazduh oko Kadagara ostaje lomljiv. Cveće drhti na tajnim vetrovima. Opasan je, neizrecivo opasan.

„Sveštenici govore o prevarantima i varalicama, Aparale.“ Ton Kadagarovog glasa nije ništa odavao, lišen svakog naglašavanja. Bio je to glas koji koristi kad je besan. „Koji bog bi to dopustio? Napušteni smo. Put pred nama sada više ne pripada nikome drugom – na nama je da ga izaberemo.“

Na nama. Da, ti govoriš u ime svih nas, čak i dok se mi grčimo od sopstvenih priznanja. „Oprosti mi na mojim rečima, gospodaru. Nije mi dobro – ukus...“

„U tome nismo imali izbora, Aparale. Ono što tebe muči jeste gorak ukus tog bola. Proći će.“ Kadagar se osmehnu i pljesnu ga po leđima. „Shvatam tvoju prolaznu slabost. Zaboravićemo na tvoje sumnje, jelda? I nikad ih više nećemo pominjati. Prijatelji smo, na

kraju krajeva, i strašno bih se potresao ako bih bio prinuđen da te proglasim izdajnikom. Kreni na Beli zid... kleknuću i ridaću, moj prijatelju. Hoću.“

Grč nepoznate srdžbe zasikta u njemu i Aparal zadrhta. *Bez-dane! Grivo Haosa, osećam te!* „Predajem ti svoj život da mu zapovedaš, gospodaru.“

„Gospodaru Svetlosti!“

Aparal se okrete, Kadagar takođe.

Dok mu se krv slivala iz usta, Ipart Erul im teturavo priđe, očiju razrogačenih i uperenih u Kadagara. „Gospodaru, Uandal, koji je poslednji pio, upravo je umro. On... *iščupao je sebi grkljan!*“

„Onda je s tim gotovo“, odgovori Kadagar. „Koliko?“

Ipart oliza usne, primetno se lecnu od ukusa, pa reče: „Ti si Prvi od Trinaestoro, gospodaru.“

Smešeci se, Kadagar prođe pored Iparta. „Kesoban još diše?“

„Da. Priča se da bi mogao krvariti vekovima...“

„Ali ta krv je sada otrov“, klimnu Kadagar. „Ranjavanje mora da bude sveže, moć čista. Trinaest, kažeš. Odlično.“

Aparal je netremice posmatrao zmaja prikovanog na padini iza Iparta Erula. Ogromna koplja kojima je bio proburažen crnela su se od usirene i skorele krvi. Osećao je bol Elejnta kako izbija u talasima. Stalno je iznova pokušavao da podigne glavu, oči su mu gorele, škljocao je čeljustima, ali ogromna zamka ga nije puštala. Četiri preživela Psa Svetlosti izdalje su kružila oko njega, nakostrešenih hrbata dok su posmatrali zmaja. Videvši ih, Aparal se obgrli rukama. *Još jedan suludi rizik. Još jedan gorki neuspeh. Gospodaru Svetlosti, Kadagare Fante, nisi se proslavio u svetu iza.*

Iza tog užasnog prizora, a sučelice uspravnom okeanu neupokojenih duša, kao u svom ruganju ludilu, dizao se Beli zid koji je krio oronule ostatke liosanskog grada Saranasa. Blede, izdužene tamne mrlje koje su se pružale niz njega, spuštajući se tik ispod strelnica na grudobranu, bile su sve što je mogao da vidi od svoje braće i sestara proglašanih izdajicama njihovog cilja. Ispod njihovih usahljih leševa protezale su se mrlje od svega što se iz njihovih tela iscedilo niz alabasterski zid. *Kleknućeš i ridaćeš, prijatelju moj, je li?*

„Gospodaru“, upita Ipart, „hoćemo li ostaviti Elejnta ovako kako je sada?“

„Ne. Predlažem nešto mnogo prikladnije. Okupi ostale. Premetnućemo se.“

Aparal se lecnu, ali se nije okrenuo. „Gospodaru...“

„Sada smo Kesobanova deca, Aparale. Imamo novog oca, oca koji će zameniti onog što nas je napustio. Oserk je mrtav u našim očima, i mrtav će ostati. Čak i Otac Svetlost kleči slomljen, beskoristan i slep.“

Aparal nije skidao pogleda s Kesobana. *Izgovori takvu blasfemiju dovoljno često i postaće banalna, sav šok će izbledeti. Bogovi gube svoju moć, a mi se uzdižemo da zauzmemo njihovo mesto.* Drevni zmaj je plakao krv, a u tim ogromnim tuđinskim očima nije bilo ničega osim besa. *Oče naš... Tvoj bol, tvoja krv, to su naši darovi tebi. Avaj, to je jedina vrsta dara koju razumemo.* „A jednom kad se premetnemo?“

„Ah, pa, Aparale, ima da rastrgnemo Elejnta na komade.“

Znao je kakav će odgovor dobiti, pa je samo klimnuo. *Oče naš...*

Tvoj bol, tvoja krv, naš dar. Proslavi naše ponovno rođenje, O oče Kesobane, svojom smrću. A za tebe povratka biti neće.

„Nemam ništa čime mogu da se cenkam. Šta te dovodi meni? Ne, vidim i sam. Moj slomljeni sluga ne može da putuje daleko, čak ni u svojim snovima. Sakat je, da, on je moje dragoceno meso i kosti na površini ovog jadnog i bednog sveta. Jesi li video njegovo stado? Kakav blagoslov im može dati? Zaboga, pa ništa osim bede i patnje, a oni se ipak okupljaju, čitava rulja ih je, bučna, preklinjuća rulja. Oh, nekad sam na njih gledao s prezirom. Nekad sam uživao u njihovom patosu, u njihovim lošim odlukama i nemanju sreće. U njihovoj gluposti.“

Ali niko ne bira doseg svoje pameti. Svi su oni, do poslednjeg, rođeni s tim što imaju, s tim i ničim više. Kroz oči mog slugu gledam u njihove oči – kad se usudim na to – a oni mi uzvraćaju pogled, čudan pogled, pogled koji dugo nisam razumeo. Gladan, naravno,

tako krcat potrebom. Ali ja sam Strani bog. Onaj Okovani. Onaj Pali, i moja sveta reč je Bol.

A ipak su ti pogledi preklinjali.

Sada shvatam. Šta traže od mene? Te tupe budale što svetlucaju strahovima, s tim užasnim izrazima lica od kojih se svedok grči od nelagode? Šta žele? Odgovoriću ti. Žele moje sažaljenje.

Oni shvataju, vidiš, vrednost sopstvenih tričavih, oskudnih novčića u vrećici svoje pameti. Znaju da im nedostaje inteligencije, i da je to proklelo i njih i njihove živote. Mučili su se i otimali, od samog početka. Ne, nemoj tako da me gledaš, ti što imaš glatke i ugladene misli, ti svoje saosećanje pružaš suviše lako i u tome se krije tvoje uverenje u sopstvenu nadmoć. Ne poričem tvoju bistrinu, ali dovodim u pitanje tvoju samilost.

Želeli su moje sažaljenje. Dobili su ga. Ja sam bog koji odgovara na molitve – možeš li ti, može li ijedan drugi bog da tvrdi to isto? Vidi kako sam se promenio. Moj bol, kojeg sam se tako sebično držao, sada se pruža kao slomljena šaka. Dodirnemo se u razumevanju, lecnemo se od dodira. Ja sam sada jedno sa svima njima.

Iznenaduješ me. Nisam verovao da je ovo nešto vredno. Koliko vredi samilost? Kolika hrpa novčića će izravnati tasove? Moj sluga je nekada sanjao o bogatstvu. O zakopanom blagu u brdima. Dok je sedeo na sasušenim nogama, molio je prolaznike na ulici. A ti me sada gledaš ovde, previše slomljenog da se pomerim, potpuno zao-grnutog isparenjima, dok vetar besomučno tuče po zidovima ovog šatora. Nema potrebe za cenkanjem. I moj sluga i ja smo izgubili želju da prosimo. Želiš moje sažaljenje? Dajem ti ga. Besplatno.

Treba li da ti pričam o svom bolu? Gledam te u oči i pronalazim odgovor.

Ovo je moja poslednja igra, ali ti to razumeš. Moja poslednja. Omanem li...

U redu. Nema tajni u ovome. Prikupiću, dakle, otrov. U grmljavini mog bola, da. Šta drugo?

Smrt? Otkad je smrt neuspeh?

Oprosti na kašlju. Trebalo je da to bude smeh. Idi onda, cedi svoja obećanja sa onim skorojevićima.

To je sve što vera zapravo jeste, znaš. Sažaljenje za naše duše. Pitaj mog slugu, reći će ti. Bog te gleda u oči i bog se grči od nelagode.“

Tri zmaja, okovana zbog svojih grehova. Pomislivši na to, Kotiljon uzdahnu, najednom zlovoljan. Stajao je dvadeset koraka dalje, do gležnjeva u mekom pepelu. Od prizemnosti do uzvišenosti, razmišljao je, nije toliko dugačak korak koliko bi on voleo. Nešto mu se steglo u grlu, kao da mu se dušnik suzio. Boleli su ga mišići ramena i tupa grmljavina mu je damarala iza očiju. Zurio je u zarobljene Elejnte, kako leže među oblačićima prašine mršavi poput leševa, i osećao se... kao *smrtnik. Bezdan me odneo, tako sam umoran.*

Rubohod se zaustavi pored njega, nem i utvaran.

„Puka kost i koža“, promrsi Kotiljon.

„Ne daj se zavarati“, upozori ga Rubohod. „Meso, koža, to je sve preobuka. Mogu da je nose ili odbace kako im odgovara. Vidiš lance? Bili su isprobani. Glave se dižu... miris slobode.“

„Kako si se osećao, Rubohode, kad ti se sve što si držao raspalo u rukama? Da li je neuspeh stigao kao plameni zid?“ Okrenuo se da pogleda utvaru. „Ti dronjci izgledaju sprženo, kad bolje pomislim. Sećaš li se tog trenutka, kad si sve izgubio? Da li je svet odjeknuo od tvog urlika?“

„Ako ti je namera da me mučiš, Kotiljone...“

„Ne, ne bih to učinio. Oprosti mi.“

„Ako su to tvoji strahovi, međutim...“

„Ne, nisu moji strahovi. Nikako. To je moje oružje.“

Rubohod kao da se stresao, ili je možda zadrhtao od nekog pomeranja pepela pod trulim mokasinama, u prolaznom trenu neravnoteže. Ponovo se smirivši, Drevni pogleda Kotiljona usahlom tamom svojih očiju. „Ti, Gospodaru Ubica, nisi nikakav iscelitelj.“

Nisam. Neka mi neko odreže ovu nelagodu, molio bih. Načinite čist rez, izvadite šta je bolesno i ostavite me slobodnog. Gadimo se nepoznatog, ali znanje može da se pokaže otrovnim. A lebdeti izgubljen između tog dvoga nije ništa bolje. „Ne postoji samo jedan put ka spasenju.“

„Zanimljivo je to.“

„Šta to?“

„Tvoje reči... nekim drugim glasom, kad bi poticale od... nekog drugog, ostavile bi slušaoca smirenog, utešenog. Kad dolaze od tebe, avaj, mogu da smrznju smrtnu dušu do same njene srži.“

„To sam ja“, reče Kotiljon.

Rubohod klimnu. „To si ti, da.“

Kotiljon pređe još šest koraka, posmatrajući najbližeg zmaja; sjajne kosti lobanje bile su mu vidljive među trakama trule kože. „Elot“, reče, „želim da ti čujem glas.“

„*Hoćemo li se ponovo nagoditi, Uzurpatoru?*“

Glas je bio muški, ali takve pojedinosti su imale naviku da se menjaju kako im se čefne. Ipak, namrštio se, pokušavajući da se seti poslednjeg puta. „Kalse, Ampelase, i vi ćete doći na red. Da li sada govorim sa Elot?“

„*Ja sam Elot. Šta te to muči u mom glasu, Uzurpatoru? Osećam tvoju sumnjičavost.*“

„Morao sam da budem siguran“, odgovori Kotiljon. „A sada jesam. Ti si zaista Mokra.“

Novi zmajski glas zatutnja smehom u Kotiljonovoj glavi, a onda reče: „*Pazi se, Ubico, ona je gospodarica Privida.*“

Kotiljon upitno podiže obrve. „Privida? Ta dajte, molim vas. Previše sam nedužan da znam bilo šta o tome. Elot, vidim te ovde u lancima, a tvoj se glas ipak čuje u smrtnim svetovima. Izgleda da nisi do te mere zarobljenica kakva si nekad bila.“

„*San se provlači i kroz najokrutnije lance, Uzurpatoru. Moji se snovi uzdižu, krilati, i slobodna sam. Govoriš mi sada da je takva sloboda bila nešto više od obmane? Zaprepašćenje mi se pretvara u nevericu.*“

Kotiljon iskrivi lice. „Kalse, o čemu ti sanjaš?“

„O ledu.“

„*Da li me to iznenađuje?*“, Ampelase?“

„*O kiši koja sažiže, Gospodaru Ubica, duboko u senci. A kako je to samo jeziva senka. Treba li da nas troje sada šapućemo pro-ricanja? Sve moje istine su okovane ovde, jedino laži lete slobodno.*“

Ipak, bio je jedan san, san koji mi i dalje gori u umu. Hoćeš li da čuješ moje priznanje?“

„Moje uže nije toliko pohabano koliko misliš, Ampelase. Bole bi ti bilo da svoj san opišeš Kalsi. Smatraj ovaj savet mojim darom.“ Zastao je, nakratko se osvrnuo prema Rubohodu, pa se ponovo okrenuo ka zmajevima. „Dobro dakle, hajde da se odistinski nagodimo.“

„U tome nema vrednosti“, reče Ampelas. „Nemaš šta da nam daš.“

„Ali imam.“

Rubohod iznenada progovori iza njega. „Kotiljone...“

„Slobodu“, reče Kotiljon.

Tišina.

Osmehnuo se. „Dobar početak. Elot, hoćeš li sanjati za mene?“

„Kalse i Ampelas su podelili tvoj dar. Gledaju jedan drugog s kamenim izrazom lica. Bilo je bola. Bilo je vatre. Oko se otvorilo i pogledalo u Bezdan. Gospodaru noževa, moj rod u lancima je... užasnut. Gospodaru, sanjaću za tebe. Govori.“

„Onda me pažljivo slušaj“, reče Kotiljon. „Ovako mora biti.“

Ponori kanjona su bili neosvetljeni, progutani večnom noći duboko ispod površine okeana. Pukotine zjape u tami, smrt i propadanje sveta pljušte kao neprekidna kiša, a struje šibaju u žestokim mlazevima što komešaju naslage u kovitlave vrtloge i uzdižu ih poput vihora. Okružena potopljenim hridima razore-nih litica kanjona pružala se ravna dolina, a u njenom središtu zatreperi i ožive jezivo crven plamen, samotna, gotovo izgubljen u tom prostranstvu.

Popravivši skoro neosetno breme na ramenu, Mel zastade da zaškilji ka nezamislivoj vatri. Onda nastavi, uputivši se pravo ka njoj.

Beživotna kiša pada u dubine, bičevi neukrotivih struja šalju je nazad u svetlost gde se živa stvorenja hrane tom bogatom supom, samo da bi na kraju umrla i potonula na dno. Tako elegantna razmena, između živog i mrtvog, svetlog i neosvetljenog, sveta iznad i sveta ispod. Gotovo kao da ju je neko s namerom stvorio.

Sada je uspevao da pokraj plamenova razazna pogurenu priliku koja je držala ruke pružene ka sumnjivoj toploti. Sićušna morska stvorenja jatila su se u crvenkastom odsjaju poput moljaca. Vatra je izbijala iz procepa u dnu kanjona, i mehurići gasova peli su se uvis.

Mel se zaustavi pred prilikom, zbacivši umotan leš s ramena. Dok je leš zaljuljano tonuo u mulj, sitni strvožderi pohitaše ka njemu, samo da bi se naglo okrenuli na drugu stranu. Bledi oblaci zakovitlali su se oko umotanog tela koje utonu u blato.

Glas K'rula, Drevnog boga Bogaza, dolebde odnekud iz dubine njegove kukuljice. „Ako je celokupno postojanje razgovor, kako to da toliko toga ostaje neizrečeno?“

Mel počesa čekinje na bradi. „Ja s mojima, ti s tvojima, on s njegovima, a ipak ne uspevamo da ubedimo svet u njegov urođeni besmisao.“

K'rul slegnu ramenima. „On s njegovima. Da. Zanimljivo da je od svih bogova jedino on otkrio ovu ludu i izluđujuću tajnu. Zora koja sviće... treba li da mu je prepustimo?“

„Pa“, gundnu Mel, „prvo treba da preživimo noć. Doneo sam ti onog koga si tražio.“

„Vidim. Hvala ti, prijatelju stari. Nego, kaži mi: šta je sa Starom Vešticom?“

Mel iskrivi lice. „Ništa novo. Pokušava opet i opet, ali onaj koga je izabrala... pa, kažimo samo da Onos T'alat poseduje dubine ličnosti koje Olar Etil ne može ni u snu da pojmi, tako da će, plašim se, kad-tad požaliti svoj izbor.“

„Neko jaše pred njim.“

Mel klimnu. „Neko jaše pred njim. Prosto da ti se... srce slomi.“

„Pred slomljenim srcem čak i besmisao poklekne.“

„Zato što svetovi venu.“

Prsti zaplesaše u pomrčini. „Razgovor tišine.“

„Zaglušujuće.“ Mel se zagleda u mutnu daljinu. „Slepi Galan i njegove proklete poeme.“ Bezbojnim dnom marširale su vojske bezvidih kraba, privučene tuđinskim svetlom i toplotom. Zaškiljio je ka njima. „Mnogi su umrli.“

„Zalutali je gajio sumnje, a to je sve što je Lutalici ikada potrebno. Užasan nesrećni slučaj, ili smrtonosno gurkanje. Umrli su onako kako je rekla da će biti. Bez svedoka.“ K’rul podiže glavu, prazna kukuljica je sada zjapila ka Melu. „Da li je pobedio, dakle?“

Mel začuđeno izvi žilave veđe. „Zar ti ne znaš?“

„Bogazi tako blizu Kaminsodovog srca pretvoreni su u zbrkanu gomilu rana i nasilja.“

Mel spusti pogled ka umotanom lešu. „Bris je bio tamo. Video sam kroz suze.“ Nekoliko dugih trenutaka nije progovarao, preživljavajući tuđe uspomene. Zatim se iznenada obgrli rukama, ote mu se drhtav uzdah. „*Tako mi Bezdana, ti Kostolovci su bili prizor za pamćenje!*“

Nejasan nagoveštaj lica, prosev zuba, kao da su pronašli obris u tami kukuljice. „Zaista? Mele... zaista?“

Osećanje mu je režalo u rečima. „Ovo nije gotovo. Zalutali je užasno pogrešio. *Bogovi, svi su oni pogrešili!*“

Nakon nekog vremena K’rul uzdahnu i vrati pogled na vatru. Blede ruke lebdele su mu nad damarajućim sjajem zapaljene stene. „Neću ostati slep. Dvoje dece. Blizanci. Mele, čini se da ćemo se suprotstaviti želji vrhovne zapovednice Tavore Paran da nam zauvek ostane nepoznata, nepoznata svima. Šta to znači, ta želja da se bude bez svedoka? Ne razumem.“

Mel odmahnu glavom. „Toliko je bola u njoj... ne, ne usuđujem se da se približim. Stajala je pred nama, tamo u prestonoj dvorani, kao dete koje ima neku užasnu tajnu, ispunjena krivicom i sramotom preko svake mere.“

„Možda će ovaj moj gost ovde imati odgovor.“

„Zato si ga tražio? Da utažiš običnu radoznalost? Treba li ovo da bude voajerska igra, K’rule? Zavirivanje u slomljeno srce jedne žene?“

„Delimično“, priznade K’rul. „Ali ne iz okrutnosti, niti zbog primamljivosti onoga što je zabranjeno. Njeno srce mora da ostane njeno, imuno na sve napade.“ Bog osmotri umotani leš. „Ne, ovome je telo mrtvo, ali mu duša ostaje snažna, zarobljena u sopstvenom košmaru krivice. Postaraću se da ga oslobodim toga.“

„Kako?“

„Spremnost na delovanje, kad kućne čas. Spremnost na delovanje. Život za smrt, i to će morati da bude dovoljno.“

Mel treperavo uzdahnu. „Onda sve pada na njena pleća. Usamljena žena. Vojska već raskomadana. Saveznici u groznici žudnje za nastupajućim ratom. I neprijatelj koji ih sve čeka, neustrašiv, neljudski samouveren, tako nestrpljiv da upadnu u njegovu savršenu zamku.“ Šakama je pokrio lice. „Smrtna žena koja odbija da govori.“

„A ipak je prate.“

„Prate je.“

„Mele, da li zaista imaju šansu?“

Spustio je pogled ka K'ulu. „Malaško carstvo ih je prizvalo ni iz čega. Prvi mač Dasem, Spaljivači mostova, a sada i Kostolovci. Šta da ti kažem? Kao da su rođeni u nekom drugom dobu, nekom zlatnom dobu izgubljenom u prošlosti, a suština svega je u tome što oni to čak i ne znaju. Možda zato želi da ostanu bez svedoka u svemu što rade.“

„Na šta misliš?“

„Ne želi da se ostatak sveta podseti na to šta je nekad bio.“

Činilo se da K'ul proučava vatru. „U ovim tamnim vodama“, najzad reče, „ne možeš da osetiš svoje suze.“

Melov odgovor je bio pun gorčine. „Šta misliš, zašto živim ovde?“

„Ako nisam sebi postavljao izazove, ako nisam težio da dam sve od sebe, onda ću pognute glave stajati pred osudom sveta. Ali ako me optužuju da sam pametniji nego što jesam – a kako je to uopšte moguće? – ili da sam, bogovi saklonite, previše svestan svakog odjeka poslanog da juri kroz noć, da skakuće i vitla naokolo, da treperi kao oštrica mača na obodu štita, ako će me, drugim rečima, koriti što sam slušao svoju osećajnost, e pa, tada se nešto kao vatra razbukti u meni. Budem, i tu reč koristim krajnje ubedljivo, raspaljen.“

Udinase nasmeja kroz nos. Stranica je ispod tog dela bila cepana, kao da je u čoveku što je zapisivao te reči srdžba probudila

grozničavu pomamu. Razmišljao je o klevetnicima tog nepoznatog pisca, postojećim ili izmišljenim, pa se priseti kako je, jednom davno, nečija pesnica odgovorila na njegovu previše brzu, previše oštru dovitljivost. Deca se izvešte da oseće tako nešto, da prepoznaju dečka previše bistrog za njegovo dobro, i znaju šta je neophodno učiniti povodom toga. *Odvalite ga od batina, momci. Tako mu i treba.* I zato je saosećao s duhom tog davno umrlog pisca.

„Ali s druge strane, matora budalo, oni su se svi pretvorili u prah, a tvoje reči i dalje žive. Ko se sada poslednji smeje?“

Trulo drvo oko njega nije mu ponudilo odgovor. Uzdahnuvši, Uđinas odbaci odlomak u stranu, gledajući kako ljuspice pergamenta padaju s njega poput pepela. „Ma šta je mene briga? Neće biti još dugo, ne, ne još dugo.“ Uljana lampa je zagušeno treperila, potrošena, i studen se ponovo uvlačila unutra. Nije osećao šake. Stara zaveštanja... te iscerene uhode, niko ne može da ih se otaras.

Ulšun Pral je predvideo još snega, a sneg je postao nešto što je Uđinas počeo da prezire. „Kao da samo nebo umire. Čuješ li to, Strahu Sengare? Gotovo sam spreman da preuzmem tvoju priču. Ko je mogao da zamisli *takvo* zaveštanje?“

Jećeći zbog ukočenosti u zglobovima, iskobeljao se iz korita broda, žmirkavo izbio na iskošenu palubu; vetar mu je šibao lice. „Svete beline, šta nam poručuješ? Da nije sve kako treba. Da smo pod opsadom sudbina.“

Počeo je da govori sam sa sobom. Tako niko drugi neće morati da plaće, a bio je umoran od svetlucavih suza na tim istrošenim licima. Da, mogao bi sve da ih otkravi jednom šačicom reči. Ali ta vrelina iznutra, pa... ona nije imala kuda da ode, zar ne? Uместo toga, dao ju je hladnom, praznom vazduhu. Ni jedne jedine sleđene suze na vidiku.

Uđinas se prebaci preko ograde broda, dočeka u sneg dubok do kolena, pa probi prtinu nazad ka logoru pod okriljem stena; njegove debele, krznom postavljene mokasine terale su ga da se gega dok se probijao kroz smetove. Osećao je miris dima.

Na pola puta do logora ugledao je emlave. Dve ogromne mačke nadžedžile su se na vrhu visoke stene, srebrna leđa su im se stapala

s belim nebom. Posmatrale su ga. „Vratile ste se, dakle. To nije dobro, zar ne?“ Osećao je kako ga prate pogledima dok ide dalje. Vreme je usporavalo. Znao je da to nije moguće, ali zamišljao je čitav svet pokopan duboko pod snegom, mesto lišeno životinja, mesto gde su se godišnja doba zaledila u jedno, a to jedno se nije završilo, nikada. Mogao je da zamisli gušenje svakog izbora sve dok ne preostane samo jedan jedini.

„Čovek to može. Zašto ne bi i ceo svet?“ Ni sneg ni vetar mu nisu pružili nikakav odgovor, osim što su mu brutalno uzvratili ravnodušnošću.

Između stena, tamo gde je oštar vetar posustajao, peckanje dima probudilo mu je nozdrve. U logoru je vladala glad, svuda naokolo vladala je belina. A Imasi su i dalje pevali svoje pesme. „Nije dovoljno“, promrsi Udinasi, dok su mu sa usana izbijali pramičci daha. „Jednostavno nije, prijatelji moji. Prihvatite, ona umire. Naša draga mala devojčica.“

Pitao se da li je Silkas Ruina sve vreme to znao. Da preći ovaj neminovni neuspeh. „Svi snovi kad-tad umru. Ja bih, od svih ljudi, trebalo to najbolje da znam. Snovi o spavanju, snovi o budućnosti, a pre ili kasnije svane hladna, okrutna zora.“ Prolazeći pored jurti pogrobljenih pod snegom, mršteći se na brujanje pesama što dopire od kožnih zastora na ulazima, uputio se stazom koja vodi u pećinu.

Prljav led nahvatao se na stenovitim čeljustima ulaza, poput sleđene pene. Čim se našao u zaklonu, vazduh oko njega se nezatno ugreja, vlažan, s mirisom soli. Otresao je sneg s mokasina, pa ušetao u vijugavi kameni hodnik, ruku pruženih u stranu, vrhovima prstiju ovlaš dodirujući mokru stenu. „Oh“, izustio je sebi u bradu, „hladna si ti utroba, zar ne?“

Odnekud napred dopirali su glasovi, samo jedan glas zapravo. *Obrati pažnju na svoju osetljivost sada, Udinase. Ona stoji visoko podignute glave, zauvek nepokorena. Eto šta je, izgleda, ljubav u stanju da postigne.*

Stara mrlja na kamenom podu nije nestala, bezvremeni podsetnik na prosutu krv, na živote izgubljene u ovoj prokletaj odaji. Gotovo je mogao da čuje odjeke, sudar mača i koplja, očajničku

zadihanost. *Strahu Sengare, zakleo bih se da tvoj brat još stoji ovde. Silkas Ruina se tetura unazad, korak po korak, čela namrštenog od neverice nalik na masku koju nikad ranije nije nosio – a zar ona nije bila neprikladna? Nesumnjivo jeste.* Onrak T'emlava je stajao odmah do svoje žene. Ulšun Pral je čučao nekoliko koraka Kilavi sleva. Pred svima njima uzdizalo se sasušeno, bolešljivo zdanje. *Umiruća kućo, tvoj kotao je napukao. Bila je manjkavo seme.*

Kilava se okrenu kad se pojavio, tamne životinjske oči joj se suziše kao u mačke koja se sprema da skoči na plen. „Mislila sam da si možda otplovio, Udinase.“

„Mape nikuda ne vode, Kilavo Onas, uveren sam da je i kormilar to primetio kad se obreo usred ravnice. Postoji li išta usamljenije od nasukanog broda, pitam se...“

„Priatelju Udinase“, progovori Onrak, „pozdravljam tvoju mudrost. Kilava govori o buđenju Džaguta, o gladi Elejnta i o ruci Forkrul Asejla, koja nikada ne drhti. Rud Elali i Silkas Ruina su nestali – ne može da ih oseti i plaši se najgoreg.“

„Moj sin je živ.“

Kilava priđe bliže. „Ne možeš to da znaš.“

Udinas slegnu ramenima. „Uzeo je od svoje majke mnogo više nego što je Menandore uopšte i sanjala da dâ. Kad se suočila sa onim malaškim čarobnjakom, kad je pokušala da crpi iz svoje moći, pa... bilo je to jedno od mnogih smrtonosnih iznenađenja tog dana.“ Pogled mu pade na pocrnele mrlje. *Šta se desilo s našim junačkim ishodom, Strahu? Sa spasenjem za koje si položio svoj život? „Ako nisam sebi postavljao izazove, ako nisam težio da dam sve od sebe, onda ću pognute glave stajati pred osudom sveta.“ Ali osuda sveta je surova.*

„Razmatramo da otputujemo iz ovog sveta“, reče Onrak.

Udinas baci pogled na Ulšuna Prala. „Slažeš li se s tim?“

Ratnik pusti da mu šaka napravi niz užurbanih, gipkih pokreta.

Udinas gundnu. *Pre govora, pre pesme, bilo je ovo. Ali šaka govori slomljenim jezikom. Ovaj obrazac pripada položaju koji je zauzeo – čučnju jednog nomada. Niko se ne plaši hodanja, razmotavanja novog sveta. Lutalica me odneo, ova nedužnost mi ranjava*